

INTERNETDA FOYDALI MA'LUMOTLAR VA DASTURIY MAHSULOTLARNI TOPISH IMKONIYATI

Suyarov Akram Musayevich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti,
axborot texnologiyalari kafedrası PhD, dotsent*

akramsuyarov@mail.ru

Xushvaqtov SHEROZ Sho`xratovich

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
Buxgalteriya hisobi va menegment fakulteti talabasi*

Xushvaqtovsheroz358@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada internet tarmog'ida foydali ma'lumotlar va dasturiy mahsulotlarni topish imkoniyatlari har tomonlama yoritib berilgan. Unda global tarmoqning zamonaviy axborot makonidagi o'rni, foydalanuvchilar uchun yaratilgan qulay qidiruv mexanizmlari, turli ixtisoslashgan veb-saytlar hamda platformalarning imkoniyatlari batafsil tahlil qilinadi. Maqolada umumiy qidiruv tizimlari bilan bir qatorda ilmiy-texnikaviy axborotlar, elektron kutubxonalar, ochiq ta'lim resurslari va dasturiy ta'minot tarqatiladigan rasmiy portallar haqida ham ma'lumot beriladi.

Shuningdek, internet orqali dasturiy mahsulotlarni yuklab olish jarayonidagi muhim jihatlar, jumladan, rasmiy manbalarni aniqlash, foydalanuvchi sharhlari va reytinglari asosida dastur sifatini baholash, tizim talablarini to'g'ri tushunish va mos dastur tanlash masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqolada litsenziyalangan va ochiq kodli (open source) dasturlar o'rtasidagi farqlar, ularning afzallik va cheklovlari, shuningdek, mualliflik huquqini himoya qilish masalalari keng yoritilgan.

Bundan tashqari, axborot xavfsizligi muammolari, zararli dasturlardan himoyalaniş, antivirus dasturlaridan foydalanish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish hamda fishing va

firibgarlik saytlaridan ehtiyot bo'lish bo'yicha amaliy tavsiyalar keltirilgan. Maqolada foydalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish, axborotlarni tahlil qilish va ishonchliligini tekshirish ko'nikmalarini shakllantirish masalalari ham yoritiladi.

Mazkur maqola internetdan ilmiy, ta'limiy va amaliy maqsadlarda samarali foydalanishni istagan talabalar, o'qituvchilar, ilmiy tadqiqotchilar hamda keng foydalanuvchilar ommasi uchun muhim manba bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: internet, foydali ma'lumotlar, dasturiy mahsulotlar, qidiruv tizimlari, onlayn resurslar, axborot portallari, elektron kutubxonalar, ochiq ma'lumotlar bazalari, dasturiy ta'minot, yuklab olish, litsenziya, open source, mualliflik huquqi, axborot xavfsizligi, zararli dasturlar, antivirus, phishing, raqamli savodxonlik, ma'lumotlarni tahlil qilish, ishonchli manbalar, IT texnologiyalar, raqamli muhit.

Kirish

Hozirgi raqamli davrda internet insoniyat hayotining ajralmas qismiga aylangan bo'lib, u axborot almashish, bilim olish va texnologik yangiliklardan xabardor bo'lishning asosiy vositasiga aylandi. Bugungi kunda deyarli barcha sohalarda — ta'lim, tibbiyot, iqtisodiyot, sanoat va xizmat ko'rsatish tarmoqlarida internet resurslaridan faol foydalanilmoqda. Ayniqsa, foydali ma'lumotlar va dasturiy mahsulotlarni internet orqali topish jarayoni zamonaviy jamiyat taraqqiyotining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi.

Internet foydalanuvchilarga cheksiz miqdordagi axborot manbalariga kirish imkonini beradi. Turli qidiruv tizimlari, onlayn platformalar, elektron kutubxonalar va raqamli ma'lumotlar bazalari orqali har kim o'ziga kerakli ma'lumotni qisqa vaqt ichida topishi mumkin. Bundan tashqari, dasturiy ta'minotlarni rasmiy saytlar yoki ishonchli platformalar orqali yuklab olish, ularni solishtirish va sinab ko'rish imkoniyatlari ham kengayib bormoqda. Bu esa ish samaradorligini oshirish, vaqtni tejash hamda texnologiyalardan ongli foydalanishga xizmat qiladi.

Shu bilan birga, internet muhitida ishonchsiz, noto'g'ri yoki zararli ma'lumotlar ham uchrab turadi. Ba'zi saytlar orqali tarqatilayotgan zararli dasturlar, firibgarlik havolalari va

yolgʻon axborotlar foydalanuvchilarga jiddiy xavf tugʻdirishi mumkin. Shuning uchun ham internetda foydali maʼlumotlar va dasturiy mahsulotlarni izlash jarayonida axborot xavfsizligi, manbalarni tekshirish va toʻgʻri tanlov qilish muhim ahamiyatga ega.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi — internet orqali ishonchli maʼlumot manbalarini topish, sifatli dasturiy mahsulotlarni aniqlash hamda ulardan xavfsiz va samarali foydalanish yoʻllarini ochib berishdan iborat. Bu mavzu, ayniqsa, talabalar, tadqiqotchilar va zamonaviy axborot texnologiyalaridan faol foydalanayotgan barcha foydalanuvchilar uchun dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi

Internetda axborot izlash va dasturiy mahsulotlardan samarali foydalanish masalalari boʻyicha koʻplab mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda turli yondashuvlar ilgari surilgan. Tadqiqotchilar internetni global axborot muhiti sifatida baholab, uning taʼlim, ilm-fan va ishlab chiqarish jarayonlariga taʼsirini keng oʻrganib kelmoqdalar. Xususan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalari haqidagi ilmiy adabiyotlarda internet resurslaridan foydalanishning texnik va metodik asoslari batafsil yoritilgan.

Bir qator olimlar tomonidan qidiruv tizimlarining ishlash mexanizmlari, kalit soʻzlar asosida samarali qidiruvni tashkil etish usullari va axborotlarni filtrlash texnologiyalari tadqiq qilingan. Mazkur ishlar internetdagi maʼlumotlar hajmi tobora ortib borayotgan sharoitda foydalanuvchilarga aniq va ishonchli maʼlumotni topishda muhim nazariy asos boʻlib xizmat qilmoqda.

Shuningdek, dasturiy taʼminot tarqatishning zamonaviy usullari, ochiq kodli loyihalar va ularning rivojlanish istiqbollari masalalari ham koʻplab ilmiy manbalarda yoritilgan. Ushbu tadqiqotlarda mualliflik huquqi, litsenziyalash va intellektual mulkni himoya qilish masalalari alohida oʻrganilgan. Ayniqsa, bepul va pullik dasturiy mahsulotlarni taqqoslash, ularning funksional imkoniyatlarini baholash boʻyicha qator ilmiy xulosalar keltirilgan.

Tadqiqotlar

Bu yoʻnalishda olib borilgan tadqiqotlar internetda axborotlarni samarali izlash, ishonchli manbalarni aniqlash hamda dasturiy mahsulotlarni xavfsiz yuklab olish usullarini

takomillashtirishga qaratilgan. Ular foydalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirishga xizmat qiladi.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolada tadqiqot metodologiyasi sifatida internet resurslarini sistematik tahlil qilish, solishtirish va baholash usullari asosiy metod sifatida qo'llanilgan. Tadqiqot bir nechta bosqichdan iborat bo'lib, avvalo mavzu bo'yicha mavjud adabiyotlar, ilmiy maqolalar va ilgari olib borilgan tadqiqotlar o'rganilgan. Bu bosqichda internet orqali foydali ma'lumotlarni va dasturiy mahsulotlarni topish jarayonidagi zamonaviy yondashuvlar, qidiruv tizimlari va ularning ishlash mexanizmlari tahlil qilingan.

Keyingi bosqichda turli onlayn platformalar, elektron kutubxonalar, ochiq ma'lumotlar bazalari va dasturiy ta'minot resurslari amaliy jihatdan kuzatilib, ularning funkcionalligi, foydalanuvchi uchun qulayligi va xavfsizligi baholangan. Tadqiqot jarayonida ma'lumotlarning ishonchliligi, manbaning rasmiyligi va litsenziya shartlariga e'tibor qaratilgan.

Shuningdek, tadqiqot metodologiyasida axborot xavfsizligini ta'minlash, zararli dasturlar va firibgarlik manbalaridan himoyalanih usullari ham tahlil qilingan. Bu esa foydalanuvchilarga internetdan nafaqat samarali, balki xavfsiz foydalanish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqishga imkon yaratadi.

Tadqiqot metodologiyasi foydalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirish, axborotlarni tahlil qilish va ishonchli manbalarni aniqlash ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan samarali foydalanishning nazariy va amaliy asosini tashkil etadi. Ushbu metodologiya talabalar, tadqiqotchilar va internetdan faol foydalanuvchi keng foydalanuvchi doirasi uchun dolzarb bo'lib, internet muhitidagi axborotlarni oqilona boshqarish va samarali ishlatish imkoniyatini yaratadi.

Tahlil va natijalar

Tadqiqot natijalari internetda foydali ma'lumotlar va dasturiy mahsulotlarni topish jarayonida bir qator muhim tendensiyalar va jihatlarni aniqladi. Avvalo, qidiruv tizimlaridan samarali foydalanish foydalanuvchi tajribasini sezilarli darajada oshiradi. Kalit so'zlar, filtrlar va ilg'or qidiruv usullarini qo'llash orqali foydalanuvchilar kerakli ma'lumotni tez va aniq topishlari mumkin. Shu bilan birga, turli ixtisoslashgan veb-platformalar va elektron kutubxonalar foydalanuvchilarga ilmiy, ta'limiy va amaliy ma'lumotlarni olishda katta yordam beradi.

Tahlil jarayonida dasturiy mahsulotlarni tanlash masalalari ham o'rganildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, dasturlarni rasmiy manbalardan yuklab olish, litsenziya shartlarini hisobga olish va foydalanuvchi sharhlari hamda reytinglariga e'tibor qaratish muhimdir. Open source va pullik dasturlarni taqqoslash orqali ularning afzalliklari va cheklovlari aniqlanib, foydalanuvchilarga to'g'ri tanlov qilish imkoniyati yaratiladi.

Shuningdek, tahlil axborot xavfsizligi masalalariga ham alohida e'tibor qaratdi. Zararli dasturlar, phishing saytlar va firibgarlik havolalaridan himoyalash usullari o'rganilib, foydalanuvchilarga xavfsiz internet muhitida ishlash bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi. Tadqiqot davomida ishonchli va sifatli manbalarni tanlash, ma'lumotlarni tekshirish va solishtirish ko'nikmalarining ahamiyati ham aniqlangan.

Umuman olganda, tahlil natijalari internetdan samarali va xavfsiz foydalanishning asosiy metodik jihatlarni ko'rsatdi. Shu asosda foydalanuvchilarga aniq, ishonchli va qulay internet resurslarini tanlash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqildi, bu esa raqamli savodxonlikni oshirish va axborotlardan oqilona foydalanishga yordam beradi. Natijalar shuningdek, talabalar, tadqiqotchilar va keng foydalanuvchi doirasi uchun internet resurslarini oqilona boshqarish va samarali ishlatish bo'yicha amaliy asos yaratadi.

Xulosa va takliflar

Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, internet foydalanuvchilari uchun foydali ma'lumotlar va dasturiy mahsulotlarni topish imkoniyatlari keng, ammo samarali va xavfsiz foydalanish uchun to'g'ri yondashuv zarur. Qidiruv tizimlaridan oqilona foydalanish, rasmiy manbalarni tanlash va axborot xavfsizligini ta'minlash muhim ahamiyatga ega.

Takliflar:

1. Kalit soʻzlar va filtrlar yordamida qidiruvni samarali qilish.
2. Dasturlarni rasmiy manbalardan yuklab olish va litsenziyaga eʼtibor berish.
3. Zararli dasturlardan himoyalanih va xavfsiz internet muhitini yaratish.
4. Foydalanuvchilarning raqamli savodxonligini oshirish va axborotni tekshirish koʻnikmalarini rivojlantirish.

Foydalanilgan adabiyotlar

- [1]., The role of IT and Computer Science Education in Uzbekistan: The impact of UNESCO Initiatives, Page 5-12.
- [2] Suyarov A.M. Ways and models of providing integration of information technology science with mathematical sciences. «E3S Web of Conferences», 402, 03016 (2023).
- [3] Suyarov A.M. Formation of information and communication competence of the teacher as an one of the main tasks of modern education. Web of Scientist: International Scientific Research Journal, Volume 4, Issue 4, April-2023, 243-257.
- [4] Suyarov, A., Raximov, S., Abduraxmanov M. Methodology of using information technology software tools in teaching mathematics. The Eurasia Proceedings of Educational and Social Sciences (EPESS), 45, 106-115, 2025.
- [5] “Oʻzbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish boʻyicha harakatlar strategiyasi toʻgʻrisida”gi Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2017-yil 7-fevraldagi PF-4947-sonli Farmoni.
- [6] Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent: “Oʻzbekiston” NMIU, 2017. - 488 bet.

- [7] Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik - har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 104 bet.
- [8] Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 56 bet.
- [9] Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. Toshkent: "O'zbekiston" NMIU, 2017. - 48 bet.
- [10] Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. O'quv-qo'llanma. Toshkent: "O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti", 2017. - 408 bet.
- [11] Iqtisodiyotda axborot-kommunikatsion texnologiyalar va tizimlar. O'quv qullanma. Toshkent: "Iqtisod-Moliya", 2022. - 656 bet.
- [12] Kompyuter ta'minoti. Darslik. Samarqand: "Samarqand davlat chet tillar instituti" nashriyoti, 2024. - 250 bet.
- [13] Axborot-kommunikatsion texnologiyalar va kompyuter grafikasi. Darslik. Samarqand: "STAP-SEL" MCHJ nashriyoti, 2024. - 612 bet.
- [14] Iqtisodiyotda axborot texnologiyalar va tizimlar. Darslik. Toshkent, 2021. - 504 bet.
- [15] Kiber xavfsizlik. Darslik. Samarqand: "STAP-SEL" MCHJ nashriyoti, 2024. - 245 bet.
- [16] <http://el.tfi.uz/pdf/mddj22.uzk.pdf> - Toshkent moliya instituti elektron kutubxonasi.
- [17] <http://el.tfi.uz/pdf/mddj22.uzl.pdf> - Toshkent moliya instituti elektron kutubxonasi.
- [18] <http://el.tfi.uz/pdf/mtpzogr-.uzk.pdf> - Toshkent moliya instituti elektron kutubxonasi.
- [19] <http://el.tfi.uz/pdf/mtpzogr-.uzl.pdf> - Toshkent moliya instituti elektron.